

ВИДІЛЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЗЛОЧИНІВ НЕВЕЛИКОЇ ТЯЖКОСТІ В ДОКТРИНІ І КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ТА УКРАЇНИ

Олександра СКОК,
аспірант

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

SUMMARY

The article investigates crime categories of small gravity among other categories of crimes that were historically differentiated in the doctrine of criminal law and criminal legislation of Ukraine and the Republic of Moldova. Attention paid to the comparative characteristic of the norms of the General part of the modern Criminal codes, the specified countries, concerning the classification of crimes. On this base, the analysis of the approaches of the legislator was made, regarding the correctness of crimes to the corresponding category. Also, we analyzed a number of verdicts of courts of the first instance court of Ukraine, regarding the correct application of the conceptual apparatus, given ideas of the principle of making criminal sentences more humane punishment on criminal cases against persons who committed a minor offense. Some problems associated with the practice of appointment by the courts of punishment on this category of crimes were identified.

Key words: classification of crimes, the severity of the crimes of minor offences, the criminal offense, public danger, the penalty.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено виділення категорії злочинів невеликої тяжкості серед інших категорій злочинів, які були історично диференційовані в доктрині кримінального права і кримінальному законодавстві України та Республіки Молдова. Приділено увагу порівняльно-правовій характеристиці норм Загальної частини сучасних Кримінальних кодексів, зазначених країн щодо класифікації злочинів. На основі цього проведено аналіз підходів законодавця стосовно правильності віднесення злочинів до відповідної категорії. Також проаналізовано низку вироків судів першої інстанції України щодо правильності застосування понятійного апарату, враховуючи ідеї принципу гуманізації кримінальної відповідальності при призначенні покарань по кримінальним справам, порушеним відносно осіб, які скоїли злочини невеликої тяжкості. Визначені проблеми пов'язані із практикою призначення судами покарання по зазначеній категорії злочинів.

Ключові слова: класифікація злочинів, ступінь тяжкості злочинів, злочини невеликої тяжкості, кримінальний проступок, суспільна небезпека, штраф.

Постановка проблеми. Прийняття і становлення кримінального законодавства України та Республіки Молдова проходило під впливом різних, особливих, для кожної із країн історичних, соціальних, економічних та політичних процесів. Сучасні кримінальні кодекси цих країн побудовані на основі Кримінального кодексу 1960 року та Модельного кримінального кодексу 1996 року, прийнятого Міжпарламентською асамблеєю країн-учасниць Співдружності Незалежних Держав. Прийняття КК України відбулося у 2001 році, трохи згодом, вже у 2002 році новий КК було прийнято і в Республіці Молдова.

Під впливом принципу індивідуалізації кримінальної відповідальності було проведено диференціацію кримінально-караних діянь в окремий інститут Загальної частини КК під назвою «Класифікація злочинів». Саме класифікація злочинів впливає на побудову санкцій норм Особливої частини КК, визначенні обставин, що виключають злочинність діяння, питаннях звільнення від кримінальної відповідальності, визначення видів по-

карань, призначення покарань, звільнення від покарання та його відбування, погашення судимості, особливостях кримінальної відповідальності неповнолітніх та ін.

Визначення місця злочинів невеликої тяжкості в системі законодавчої класифікації завжди викликало цікавість у наукового кола. У радянський період даною темою займалися такі відомі вчені, як Г.З. Анашкін, Л.В. Багрій-Шахматов, О.А.Герцензон, П.С. Дагель, І.І. Карпець, С.Г. Келіна, М.І. Ковальов, Н.Ф. Кузнецова, В.І. Курляндський, Ю.І. Ляпунов, В.Ф. Фефілова, О.Ф. Шишов, Д.О. Хан-Магомедов, М.І. Якубович та ін.

Найбільш повно і всебічно питання категоризації злочинів у своїх роботах розглядали М.І. Загородніков, П. С. Кардаєв, П. В. Коробов, Л.М. Кривоченко, В.П. Махоткин, А.В. Наумов, С.А. Онгарбаєв.

В сучасній Україні у 2012 році вперше було проведено монографічне дослідження О.І. Соболь під назвою «Класифікація злочинів». Праця найбільш повно відображує теоретичні та прикладні проблеми законодавчої класифікації злочинів, передбачених КК України.

Незважаючи на певні положення, які досліджені та обґрунтовані названими та іншими авторами, і мають велике теоретичне і практичне значення, тема дослідження залишається досить актуальною.

Мета статті. Мета даного дослідження полягає у комплексному науково-правовому аналізі категорії злочинів невеликої тяжкості в доктрині кримінального права та кримінальному законодавстві України та Молдови, проведенні співвідношення злочинів невеликої тяжкості із іншими категоріями злочинів, з'ясуванні правових підходів до категоризації злочинів в кримінальному законодавстві зазначених країн, визначенні проблем, пов'язаних із призначенням покарання, які виникають під час вчинення особою злочину досліджуваної категорії.

Виклад основного матеріалу. Модельний кодекс був взірцем для створення кодифікованого кримінального законодавства в кожній країні-учасниці СНД. Науково обґрунтовані положення Модельного кодексу стосовно класифікації злочинів знайшли своє відображення в ст. 18 «Категорії злочинів». У зазначеній статті всі злочини поділяються на чотири види: злочини невеликої тяжкості; злочини середньої тяжкості; тяжкі злочини; особливо тяжкі злочини. Характерною рисою класифікаційного підходу є розподіл злочинів в залежності від характеру та ступеня суспільної небезпеки.

Модельний КК категорію злочинів невеликої тяжкості визначив у наступному вигляді: «Злочином невеликої тяжкості визнаються умисні та необережні діяння, за які максимальне покарання, передбачене цим Кодексом, не перевищує двох років позбавлення волі» [1, с. 95].

Що стосується запровадження положень Модельного кодексу у нові кодекси союзних республік, то необхідно констатувати, що українському КК характерна чотиричленна класифікація злочинів, запропонована Модельним кодексом. Відмінними ж є положення КК Республіки Молдова щодо класифікації злочинів, насамперед, в існуванні п'ятичленної класифікації злочинів. Для того, щоб знайти відповідь на перше запитання, яке виникає: «В чому ж полягає їх схожість і відмінність?», необхідно дослідити норми Загальної частини КК України та КК Республіки Молдова, які характеризують інститут класифікації злочинів в цих країнах.

Класифікація злочинів, проведена українським законодавцем, визначена у змісті ст. 12 КК України. Відповідно до якої існує чотири категорії злочинів, а саме: злочини невеликої тяжкості, злочини середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі злочини. Всі зазначені категорії злочинів ієрархічно розташовані в залежності від ступеня тяжкості скоєного діяння.

Так, згідно з ч. 2-5 ст. 12 КК України [2] злочином невеликої тяжкості є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або інше, більш м'яке покарання за винятком ос-

новного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; злочином середньої тяжкості є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років; тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років; особливо тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.

У порівнянні змісту визначень злочину невеликої тяжкості в українському КК та Модельному КК треба відмітити, що в ч. 2 ст. 12 КК України законодавець викреслює форму вини (умисел чи необережність), за якої вчинено злочин. Щодо санкції у виді позбавлення волі не більше двох років, то вона залишилася і була доповнена ще одним основним покаранням, а саме, штрафом.

Зміст ст. 12 КК України (станом на 2014 р.) саме у такому вигляді діє зі змінами та доповненнями, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 року [3]. Зміни класифікаційного критерію та назв категорій злочинів не відбулося, але законодавцем було запроваджено в якості основного покарання за злочин, в незалежності від ступеня тяжкості, – штраф. Так, призначення покарання судом у вигляді штрафу є обов'язковим. Його межі чітко визначені розмірами неоподаткованих мінімумів доходів громадян, за кожний вид злочину окремо. Окрім штрафу судом може бути призначене покарання у вигляді позбавлення волі або заміна його більш м'яким покаранням.

КК Республіки Молдова закріплює в ст. 16 поділ злочинів на: незначні злочини, злочини середньої тяжкості, тяжкі злочини, особливо тяжкі та надзвичайно тяжкі. Віднесення злочинів до відповідної категорії залежить від характеру та ступеня шкоди злочину.

Відповідно до ч. 2-6 ст. 16 КК Республіки Молдова [4] незначними злочинами визнаються діяння, за які кримінальний закон передбачає в якості максимального покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 2 років включно; злочинами середньої тяжкості визнаються діяння, за які кримінальний закон передбачає максимальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 5 років включно; тяжкими злочинами визнаються діяння, за які кримінальний закон передбачає максимальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 12 років включно; особливо тяжкими злочинами визнаються злочини, вчинені умисно, за які

кримінальний закон передбачає максимальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад 12 років; надзвичайно тяжкими злочинами визнаються злочини, вчинені умисно, за які кримінальний закон передбачає покарання у вигляді довічного ув'язнення.

Можна зазначити, що у ч. 2 ст. 16 КК Республіки Молдова, як і в КК України, форма вини у визначенні не зазначається, а максимально граничний розмір санкції, повністю трансформовано із Модельного КК.

Якщо відволіктися від оригінальної термінології КК Республіки Молдова, то перед нами всі ті ж чотири категорії плюс ще одна – надзвичайно тяжких злочинів [5, с. 56].

На нашу думку, стовно і українського КК і КК Республіки Молдови, форму вини необхідно чітко визначати в нормі КК при класифікації злочинів. Для злочинів невеликої тяжкості доцільним є зазначення як умисної так і необережної форм вини. Для всіх інших (злочинів середньої тяжкості, тяжких та особливо тяжких злочинів), повинна визначатися тільки умисна форма вини.

Згідно зі ст. 17-20 КК Республіки Молдова злочин може бути вчинено умисно, з необережності, з обома формами вини та невинно. Хоча самого визначення вини в Кодексі не зазначено, але її зміст трактується в кожній нормі Кодексу окремо, відповідно до її форми. Таке розмаїття форм вини надає змогу побудови більш чітко визначеної класифікації злочинів в ст. 16 КК Республіки Молдова із правильним співставленням відповідної форми вини та ступеня тяжкості злочину.

Так, для незначних злочинів за КК Республіки Молдова характерними є такі форми вини, як умисел, необережність та невинність. Діяння визнається вчиненим невинно, якщо особа, що його вчинила, не усвідомлювала шкідливого характеру своїх дій або бездіяльності, не передбачала можливості настання їх шкідливих наслідків і за обставинами справи не повинна була або не могла їх передбачити. В КК України не існує такої форми вини, як невинність. Однак, ми вважаємо, що така форма вини повинна застосовуватися на практиці при призначенні покарання виключно для злочинів невеликої тяжкості або незначних злочинів.

Щодо критеріїв, на основі яких розподілені злочини в КК України та Республіки Молдова, то ними є формальний і матеріальний критерії. Формальним є вид і розмір покарання, який характерний для обох країн, тільки з деякими відмінностями. В Україні у якості основного покарання може бути застосовано одразу два види покарань – штраф та позбавлення волі. Гранично допустимі межі покарання, визначені строками позбавлення волі та розмірами неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. При цьому не має значення ні характер об'єкта кримінально-правової охорони, ні те, закінчений чи незакінчений злочин, ні форма і вид вини [6, с. 43]. По

відношенню до злочинів невеликої тяжкості ще можна було б погодитися із альтернативною типовою санкцією [7, с. 48], хоча це суперечить нормам логіки побудови класифікації взагалі.

Результати анкетування працівників ОВС на питання стосовно змін, внесених до КК, внесеними ЗУ «Про гуманізацію кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності», де додатковим формальним критерієм класифікації злочинів в залежності від ступеня їх тяжкості стало основне покарання у виді штрафу, показали, що 51% опитуваних негативно сприймає такі зміни в класифікації злочинів, вважає, що такі зміни істотно ускладнили процес правозастосування [5, с. 80].

Формальним критерієм за КК Республіки Молдова є вид покарання (позбавлення волі) і його максимальні допустимі розміри. Матеріальний критерій полягає у тяжкості злочину як його внутрішньої соціальної сутності, небезпеці для охоронюваних кримінальним законом певних суспільних відносин [8, с. 560].

Ступінь суспільної небезпеки або ступінь суспільної шкоди (як зазначено в КК Республіки Молдова) злочинів невеликої тяжкості та незначних злочинів, виходячи хоча б із їх визначення, вбачається невеликим. Законодавцем, в Загальній частині КК України, прямо не зазначено за якими принципами визначається ступінь суспільної небезпеки злочинів, в нашому випадку злочинів невеликої тяжкості. Теоретично їх можна віднести до даної категорії за допомогою санкцій статей Особливої частини КК України.

Таке положення викликало деякі труднощі в аспекті призначення відповідного покарання, враховуючи ступінь тяжкості злочинів. З метою покращення діяльності судів з розгляду кримінальних справ Пленумом Верховного Суду України було винесено постанову «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 року. Визначаючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, суди повинні виходити не тільки із зазначеної у ст. 12 КК класифікації злочинів, а й з особливостей конкретного злочину і обставин його вчинення, а саме: форми вини, мотиву і мети, способу, стадії вчинення, кількості епізодів злочинної діяльності, ролі кожного зі співучасників, якщо злочин вчинено групою осіб, характер і ступінь тяжкості наслідків, що настали, тощо [9, с. 337].

В доктрині кримінального права загальновизнаним положенням є те, що суспільну небезпеку визначають два показники – характер і ступінь діяння. Характером є якісний показник суспільної небезпеки, який визначається об'єктом посягання, а ступінь – це кількісний показник небезпеки, який визначається об'єктивною стороною посягання [10, с. 21]. На нашу думку, при класифікації злочинів характер та ступінь суспільної небезпечності повинні разом виступати єдиним критерієм поділу злочинів [11 с. 272].

КК Республіки Молдова під час класифікації злочинів враховує обидва показники суспільної небезпеки. В свою чергу, правозастосовні органи Республіки Молдова були забезпечені нормативною базою для правильності визначення ступеня шкоди злочину при призначенні покарання. В КК Республіки Молдова ступінь шкоди злочину чітко визначений в нормі загальної частини КК. Він визначається згідно з ознаками, що характеризують елементи злочину: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона (ст. 15).

Суспільна небезпека являє собою кількісне вираження порівняльної небезпеки діянь одного і того ж виду (або аналогічної групи злочинів). Для визначення ступеня шкоди злочину використовують наступні критерії: значимість регульованих правом суспільних відносин, що стали об'єктом протиправного посягання, час і місце вчинення правопорушення, особу правопорушника, форму вини, мотив і мету, спосіб вчинення діяння, обстановку і стадії його вчинення, тяжкість злочинних наслідків. Ступінь шкоди злочину може бути абстрактним, вираженим законодавцем у межах санкції конкретної статті Особливої частини КК Республіки Молдова за вчинення злочину, і конкретним, встановленим судом при індивідуалізації покарання [12].

Досить часто в науковому та законодавчому колі підіймаються питання щодо криміналізації та декриміналізації злочинних діянь, засновуючись на міжнародних та європейських принципах кримінального права. Так, неодноразово виникали спроби щодо запровадження поряд із злочинами невеликої тяжкості категорії кримінального проступку. При цьому без необхідності викреслювати малозначні діяння, які під класифікацію злочинів не підпадають, але їх існування безпосередньо регулюється кримінальним законодавством. Малозначність виключає злочинність діяння, обумовлену відсутністю його суспільної небезпеки. Поняття малозначного або такого, що не становить великої суспільної небезпеки діяння, є характерним для доктрини кримінального права як України, так і Республіки Молдова. Ці категорії були ведені в Кримінальні кодекси союзних республік як умови звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням заходів виховного характеру.

Починаючи з 2007 року було розпочато реформування системи кримінальної юстиції України. Концепція реформування кримінальної юстиції була ухвалена рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року і затверджена Указом Президента України 8 квітня 2008 року [13]. Провідною ідеєю Концепції було запровадження кримінальних проступків. Закріплення процедури розслідування кримінальних проступків у новому Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року [14] і проектах законів України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту

кримінальних проступків» № 10126 від 28 лютого 2012 р. [15] та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» № 10146 від 3 березня 2012 р. [16].

У сучасній Європі ідея поділу кримінально караних діянь на злочини та проступки реалізована в законодавстві Італії, Угорщини, Австрії, Німеччини, Іспанії [17, с. 104], Франції, Швейцарії та ін. На прикладі деяких європейських країн можна побачити, як законодавцем визначено розміри покарання за кримінальні проступки. У Франції за кримінальний проступок передбачене тюремне ув'язнення строком до 10 років, діяння ж, за яке передбачене покарання, не пов'язане з позбавленням волі, визначене як порушення. За КК Швейцарії проступком є злочинне діяння, що підлягає покаранню в'язницею як найбільш тяжке. КК Німеччини за проступки як протиправні діяння, зазначає покарання менше одного року позбавлення волі або штраф. В КК Італії за проступки визначено покарання у виді арешту або грошового стягнення у розмірі від 4 тисяч лір до 2 мільйонів лір.

Основною метою запровадження кримінального проступку в законодавство України, поряд зі злочинами невеликої тяжкості, є відсутність судимості в санкціях при визначенні меж покарання. Разом із тим саме відсутність судимості як кримінально-правового наслідку для кримінальних проступків у висновку Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України є недоліком цього проекту [18, с. 296].

Законодавче запровадження кримінального проступку в систему кримінально-караних діянь породжує дві точки зору. Прибічники першої вважають, що є необхідним змінити структуру класифікації злочинів, включити кримінальний проступок в перелік злочинних діянь КК. Інші пропонують оформити інститут кримінального проступку в окремому кодифікованому акті під назвою – Кодекс «Про кримінальні проступки».

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України регламентує процедуру досудового розслідування кримінальних проступків (Глава 25. «Особливості досудового розслідування кримінальних проступків»), яких ще не існує. Такі нововведення суперечать нормам діючої Конституції (ст. 62), в якій немає згадки про кримінальний проступок, та КК України де поняття «злочин» охоплює всі кримінально карані діяння.

Плутанина, створена законодавцем щодо хаотичного, такого, що суперечить усім нормам логічного законотворення, з приводу введення категорії кримінального проступку в кримінальне законодавство України, що призводить і до понятійних помилок. Це можна побачити під час аналізу вироків суду України. Наприклад, Житомирським районним судом Житомирської області 15 квітня 2014 р. було винесено вирок по обвинуваченню особи у вчиненні злочину, передбаче-

ного ч. 2 ст. 263 КК України, у тексті якого зазначено наступне: «Згідно із класифікацією злочинів (ст. 12 КК України) вчинений ОСОБА_1 кримінальний проступок є середньої тяжкості; ОСОБА_1 визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України. Призначити йому узгоджене покарання у виді 850 грн. штрафу» [19]; Лубенським міськрайонним судом Полтавської області 10 червня 2013 р. було винесено вирок по обвинуваченню особи у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 367 КК України: «Судом встановлено, що кримінальний проступок, вчинений ОСОБА_1 є злочином невеликої тяжкості, шкода завдана нею лише державним інтересам, потерпілий у кримінальному провадженні відсутній» [20]; Краснолуцький міський суд м. Красний Луч 31 січня 2013 року по справі щодо обвинувачення особи за ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 311, зазначив: «Судом встановлено, що ОСОБА_1 обґрунтовано обвинувачується у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 309 КК України і ч. 1 ст. 311 КК України з яких кримінальний проступок за першим епізодом є злочином середньої тяжкості, за другим епізодом невеликої тяжкості» [21]. Так, все ж таки, українському законодавцю необхідно визначитися: злочин, правопорушення чи проступок?

Разом із злочинами невеликої тяжкості в тандемі діє інститут звільнення від кримінальної відповідальності. При порівнянні норм КК України та КК Республіки Молдова видно, що деякі підстави звільнення від кримінальної відповідальності є схожими за своєю суттю, але є і такі, певні особливості яких ми вбачаємо необхідним зазначити.

КК України підставами звільнення від кримінальної відповідальності визначає наступні: у зв'язку з дієвим каяттям; у зв'язку примирення винного з потерпілим; у зв'язку з передачею особи на поруки; у зв'язку зі зміною обстановки; у зв'язку із закінченням строків давності. Перші чотири підстави стосуються виключно злочинів невеликої або середньої тяжкості. Остання ж, розповсюджується на всі злочини, незалежно від ступеня тяжкості.

Наприклад, Жовтневим районним судом м. Луганська 11 квітня 2014 року було винесено ухвалу наступного змісту: «Розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду в м. Луганську клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності у кримінальному провадженні щодо вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, суд ухвалив звільнити ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, у зв'язку зі сплатою податків та відшкодування шкоди, завданих несвоєчасною сплатою» [22] або 14 березня 2011 року Новоселицький районний суд Чернівецької області розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Новоселиця кримінальну справу: «... по обви-

нуваченню ОСОБА_1 в скоєні злочину передбаченого ч. 1 ст. 296 КК України. Потерпілий просить звільнити від кримінальної відповідальності ОСОБА_1 та закрити кримінальну справу, оскільки він помирився з підсудним. Підсудний також просить звільнити його від кримінальної відповідальності у зв'язку з тим що вони помирилися з потерпілим. Кримінальну справу за обвинуваченням ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 296 КК України закрити. Звільнити ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим» [23].

За КК Республіки Молдова особу може бути звільнено від кримінальної відповідальності у разі: неповноліття; притягнення до адміністративної відповідальності; добровільної відмови від скоєння злочину; діяльного каяття; зміни обстановки; умовного звільнення; закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. На злочини невеликої тяжкості поширюється звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх; притягнення до адміністративної відповідальності; у зв'язку зі зміною обстановки; умовного звільнення та закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності. Всі інші підстави стосуються всіх злочинів.

Цікавими є позиції законодавця щодо неповнолітніх злочинців. Для попередження скоєння нових злочинів не завжди є правильним притягнення неповнолітнього до кримінальної відповідальності. При цьому суд повинен враховувати аспекти розвитку цієї категорії осіб, вік, соціально-побутові умови, поведінку до вчинення злочину і після та ін.

Також принцип гуманізації кримінальної відповідальності реалізується за допомогою звільнення від кримінальної відповідальності з притягненням до адміністративної відповідальності. У відповідності до положень ч. 2, 3 ст. 16 КК Республіки Молдова до таких належать усі злочини, за вчинення яких кримінальним законодавством передбачена максимальна міра кримінального покарання у вигляді позбавлення волі строком до п'яти років включно, тобто незначні злочини та злочини середньої тяжкості.

Умове звільнення від кримінальної відповідальності, дозволяє зменшити кількість кримінальних справ, що направляються до суду з обвинувальним висновком, і тим самим зосередити зусилля суду на розгляді кримінальних справ про злочини, які становлять підвищену небезпеку для суспільства; знизити рівень рецидивної злочинності шляхом скорочення кола осіб, засуджених судом і направлених в місця позбавлення волі для відбування покарання [24].

Л.М. Кривоченко зазначає, що не дивлячись на те, що звільнення від кримінальної відповідальності і покарання в будь-якому вигляді адресоване конкретному суб'єкту, визначається передусім небезпечністю особистості цього суб'єкта, досягненням або можливістю досягнення мети його виправлення і пере-

виховання, воно не може не залежати від тяжкості тих злочинів, від відповідальності чи покарання за які особа звільняється [25, с. 117-118]. Тобто, інститут звільнення від кримінальної відповідальності найбільш доцільно та людяно застосовувати до осіб, які вчинили злочини невеликої тяжкості або незначні злочини. Але при цьому повинні бути враховані не тільки кримінально-процесуальні аспекти, а і кримінологічна характеристика особи-злочинця.

Необхідно зазначити, що при призначенні покарань за вчинене діяння, повинні бути дотримані принципи кримінального судочинства: законності, гуманізму, демократизму, особистого характеру кримінальної відповідальності, індивідуалізації кримінальної відповідальності та кримінального покарання, справедливості.

Принцип справедливості ні прямо ні опосередковано в КК України та КК Республіки Молдова не зазначається. Кримінальний процесуальний кодекс України пронизано словосполученнями щодо справедливості судових рішень (ч. 1 п. 1, 2 ст. 410), справедливості судового розгляду (ч. 5 п. 1 ст. 474), справедливості судочинства (ч. 2 ст. 550). Зв'язок ступеня тяжкості злочину та справедливості покарання можна побачити у ст. 414: *«Невідповідним ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого визнається таке покарання, яке хоч і не виходить за межі, встановлені відповідною статтею (частиною статті) закону України про кримінальну відповідальність, але за своїм видом чи розміром є явно несправедливим через м'якість або суворість»*.

На жаль, КК України, КК та Кримінально-процесуальний кодекс Республіки Молдова у своєму змісті прямо не зазначають застосування принципу справедливості під час здійснення правосуддя.

Висновки. Можна зробити висновок, що під час проведення законодавчої класифікації злочинів в Нових КК України та КК Республіки Молдова, законодавець взяв за основу класифікацію проведenu в Модельному КК, пристосувавши її до свого законодавства із урахуванням суспільно-політичних напрямів розвитку кожної країни. Розвиток гуманізації та індивідуалізації кримінальної відповідальності спостерігається в обох країнах. Виділення та законодавче закріплення злочинів невеликої тяжкості (КК України) та незначних злочинів (КК Республіки Молдова) серед інших категорій злочинів істотно впливає на дію всіх інших інститутів КК. Гранично допустимий розмір покарання у вигляді позбавлення волі строком до двох років за вчинення злочину невеликої тяжкості в Україні та Республіці Молдова співпадають. Існування ж в якості основного покарання за злочини невеликої тяжкості штрафу притаманне тільки українській класифікації. На нашу думку, такий підхід законодавця, навіть враховуючи стрімкі оберти процесів гуманізації кримінального законодавства, не є правильним. Підтримуючи наукову думку, по-

каранням за злочини невеликої тяжкості повинно бути позбавлення волі на строк не більше двох років або інше, більш м'яке покарання.

Під час аналізу практики українських судів стає очевидним, що існує ряд недоліків, які необхідно усунути, насамперед, у законодавстві.

Список використаної літератури

1. Онгарбаев Е.А. Теоретические проблемы классификации преступлений по уголовному праву Республики Казахстан / Е.А. Онгарбаев // Дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 – М. : РГБ, 2003 г.
2. Кримінальний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України 5 квітня 2001 р. із відповідними змінами та доповненнями станом на 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4025-17>.
4. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18 апреля 2002 года № 985-XV с изменениями и дополнениями по состоянию на 14 июня 2013 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30394923#sub_id=140000.
5. Соболь О.І. Класифікація злочинів / О.І. Соболь // Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 – Д.: 2012 р.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 2 т. – Т. 1 / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.Ф. Фесенка. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Алерта; КНТ ; Центр учбової літератури. – 2009. – 964 с.
7. Ігнатенко Ю. Призначення покарання за злочини невеликої тяжкості / Ю. Ігнатенко. – Вісник Прокуратури. 2003. – Випуск № 8 (26). – С. 50–52.
8. Соболь О.І. Значення законодавчої класифікації злочинів / О.І. Соболь. – Вісник Запорізького юридичного інституту. 2011. – Випуск № 4. – С. 560–568.
9. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24.10.2003 р. № 7 / Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (4-тє вид., змін. і доп.). – К. : Видавничий дім «Скіф», 2009. – 536 с.
10. Прокументов Л.М. Общественная опасность как основание криминализации (декриминализации) деяния / Л.М. Прокументов. – Вестник Воронежского института МВД России. 2009. – Випуск № 4. – С. 18–24.
11. Соболь О.І. Питання класифікації злочинів в аспекті побудови кримінально-правових санкцій / О.І. Соболь. – Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2011. – Випуск № 2. – С. 268–283.
12. Комментарий к Уголовному кодексу Республики Молдова (Общая часть) / Авт. кол-в В.И. Гуцуляк, В.Г. Бужор, И.А. Спыну. – Кишинёв. – 2010 год.
13. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та

правоохоронних органів» від 8 квітня 2008 № 311/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>.

14. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий Верховною радою України від 13.04.2012, № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

15. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» № 10126 від 28 лютого 2012 р. (проект вноситься народними депутатами Стретовичем В.М., Головатим С.П., Притикою Д.М., Шишкіною Е.В.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1148.6152.0>.

16. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» № 10146 від 3 березня 2012 р. (проект вноситься народним депутатом Швецем В.Д.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF7TU00A.html.

17. Борисов В. Проблеми запровадження у законодавство України інституту кримінального проступку / В. Борисов. – Кримінальне право. 2012. – Випуск № 9. – С. 104–106.

18. Соболь О.І. Інститут кримінального проступку в світлі реформування кримінального законодавства / О.І. Соболь. –

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 19-20.09.2013. – С. 294–297.

19. Вирок Житомирського районного суду Житомирської області від 15 квітня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38228892>.

20. Вирок Лубенського міськрайонного суду Полтавської області від 10 червня 2013 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/31747795>.

21. Вирок Краснолуцького міського суду м. Красний Луч від 31 січня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/29809518>.

22. Ухвала Жовтневого районного суду м. Луганська від 11 квітня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38177833>.

23. Постанова Новоселицького районного суду Чернівецької області від 14 березня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/14393802>.

24. Боршевский А.П. Условное освобождение от уголовной ответственности в законодательстве Республики Молдова / А.П. Бошевский. – 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.juristlib.ru/book_6393.html.

25. Кривоченко Л.Н. Классификация преступлений / Л.Н. Кривоченко. – Харьков : Вища школа, 1983. – 129 с.